

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ МИТНОГО ПРАВА ТА МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

УДК 342.951 :351.82 :340

Є.В. Додін, д.ю.н., професор, завідувач
кафедри морського та митного права НУ «ОЮА»

МІСЦЕ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ У СТРУКТУРІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ*

Дві попередні частини цієї статті були присвячені обґрунтуванню думки про те, що система законодавства України (яка, як зазначають фахівці, є складною динамічною структурою) останніми роками під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів збагатилася ще одним напрямком, закріпленим Міністерством юстиції України під назвою «митне законодавство», складовою частиною якого стали так звані «митні правила». Тут необхідно пригадати, що Митний кодекс України 1991 р. [1] (далі – МКУ – 1991 р.) не містив такого поняття, а Митний кодекс України 2002 р. [2] (далі – МКУ – 2002 р.), включивши його до п.18 ст. 1, мав декілька інше, ніж Митному кодексі України 2012 р. [3] (далі – МКУ – 2012 р.), бачення його змісту. При цьому, усі три кодекси мали самостійні розділи (глави, статті), які встановлювали підстави та порядок накладення відповідальності за їх порушення. Так, в нашому законодавстві першим кроком створення інституту відповідальності за порушення митних правил став МКУ – 1991 р., що визначав підстави та порядок накладення відповідальності за порушення митних правил у розділі VIII «Порушення митних правил. Провадження у справах про порушення митних правил». У МКУ – 2002 р. цей інститут закріплено у розділі XVIII «Порушення митних правил і відповідальність за них. Відповідальність осіб, які беруть участь у провадженні в справах про порушення митних правил». МКУ – 2012 р. відводить для цього статті, які охоплюються розділом XVIII «Порушення митних правил та відповідальність за них». Тому, незважаючи на різне ставлення законодавця до змісту поняття «митні правила», він завжди вважав, що їх порушення тягне специфічну правову відповідальність, яка не ототожнюється з жодним з існуючим на даний час видом такого роду відповідальності.

Може виникнути питання: якщо МКУ – 1991 р. не розкрив поняття «митні правила», тоді чим користувався законодавець при конструюванні складів митних правопорушень і якщо цього поняття ще не існувало в законодавстві України? Вважаємо, що, по-перше, він користувався тими критеріями, які були розроблені раніше при визначенні підстав адміністративної відповідальності за деякі види митних правопорушень, що знайшли своє відображення у Кодексі України про адміністративні правопорушення 1984 р. [4] (далі – КУпАП – 1984 р.). Як відомо, цей акт містив ст.ст. 208 «Порушення митних правил» та 209

* Закінчення. Початок у журналі «Митна справа» №2/2013.

«Контрабанда», дещо пізніше до нього була включена ст. 208¹ «Порушення встановленого порядку вивезення за межі республіки товарів народного споживання та інших матеріальних цінностей». Тобто таке ставлення законодавця до структури підстав відповідальності за порушення митних правил поширилася й на визначене ним коло складів цих порушень, які знайшли своє втілення у МКУ — 1991 р. По-друге, копіюючи перелік та склади порушень митного законодавства, які були встановлені Митним кодексом СРСР 1991 р. [5], український законодавець, на жаль, не скористався досвідом вирішення цих питань міжнародною митною спільнотою, що запропонувала свій підхід до визначення сутності та ознак таких правопорушень.

У той час, коли розроблявся перший в історії України митний кодифікаційний акт — Митний кодекс України — у законодавця ще не існувало прагнення до виведення його змісту на рівень міжнародних митних стандартів та вимог, тому поняття «митне законодавство» (знову нагадаю, що воно увійшло до нормативного лексикону лише 2 червня 2004 р., коли наказом Мінію України до Класифікатора галузей законодавства України під номером 200.000.000 було включене «митне законодавство» [6]) ним використане не було. І тому, мабуть, при вирішенні питання щодо підстав відповідальності за порушення правил в митній сфері був використаний термін «митні правила», що знайшов своє місце в КУпАП, а не термін «митне законодавство», якого на час створення МКУ — 1991 р. ще не існувало. Якщо б законодавець при формулюванні складів порушень у митній сфері в МКУ — 1991 р. (та в подальшому) спирався б на міжнародно-правові митні норми, у тому числі на поняття, визначені у Главі I Міжнародної конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 1977 р. [7], яка, по-перше, визначає, що термін «митне законодавство» означає всі установчі та регулюючі положення, які застосовуються або контролюються митними адміністраціями у зв'язку з імпортом, експортом або транзитом товарів, по-друге, роз'яснює, що термін «порушення митного законодавства» означає будь-яке порушення або спробу порушення митного законодавства, не було б необхідності формувати систему митних правопорушень в залежності від об'єму поняття «митні правила», оскільки ототожнення понять «порушення митного законодавства» та «порушення митних правил» потягло за собою дуже невдале формулювання складів правопорушень митних правил у розділі VIII МКУ — 1991 р. Тому довгий час поряд зі статтями МКУ — 1991 р. ще діяли статті КпАП — 1984 р. (ст. 208 «Порушення митних правил», ст. 208¹ «Порушення встановленого порядку вивезення за межі республіки товарів народного споживання та інших матеріальних цінностей», ст. 209 «Контрабанда»), тобто ті, що конфліктували, по-перше, з нормами кримінального права, використовуючи поняття «адміністративно карана контрабанда», по-друге, конфліктуючи з нормами, що визначають завдання МКУ. Таке подвійне неузгодження правового регламентування (іноді суперечливе!) негативно впливало на правоохоронну діяльність органів та служб, завданням яких була протидія порушенням митних правил. Тому Верховна Рада України ще у 2001 р. вирішила, що підстави та порядок накладення відповідальності за порушення митних правил повинні регламентуватися митним законодавством, у першу чергу МКУ, тому з КпАП

були вилучені статті, присвячені відповідальності за порушення митних правил. Однак значення цього акту Верховної Ради України не тільки в тому, що він поклав на митне законодавство обов'язок з регулювання відповідальності за порушення митних правил, а й в тому, що він створив підставу для визначення технології цього виду державної діяльності. Згадаємо, що «технологія» (від грецьк. — «мистецтво», «майстерність», «вміння») у широкому сенсі — це сукупність методів, процесів і матеріалів, що використовуються у будь-якій сфері діяльності, а також науковий опис способів технічного виробництва; у вузькому — комплекс організаційних заходів, операцій і прийомів, спрямованих на виготовлення, обслуговування, ремонт та/чи експлуатацію виробу з номінальною якістю і оптимальними затратами, і обумовлених поточним рівнем розвитку науки, техніки і суспільства в цілому.

На жаль, в правовій науці дуже рідко досліджувались технологічні аспекти правової діяльності. Тільки представники криміналістичної науки останнім часом звернули на них увагу. Як приклад можна навести монографію В.В. Тіщенко та А.А. Барцицької «Теоретичні засади формування технологічного підходу в криміналістиці» [8], яка присвячена дослідженню теоретичних основ формування технологічного підходу у криміналістиці. В монографії визначено історичні передумови, фактори становлення поняття «криміналістична технологія», а також сучасні напрямки криміналістичних досліджень щодо впровадження технології у понятійно-категоріальний апарат криміналістики, формування технологічного підходу до експертної діяльності, процесу розслідування злочинів та дослідження технології злочинної діяльності.

Правова основа державної митної справи, у тому числі й одного з її інститутів — відповідальності за порушення митних правил — є дуже різноманітною — від міжнародних конвенцій (у першу чергу, митного напрямку) до нормативно-правових актів, які видає центральний орган виконавчої влади, що формує податкову та митну політику (Міністерство доходів і зборів України, далі — Міндоходів України) та митниці (ст. 34, 64 МКУ) [9]. Серед останніх домінують акти під назвою «технологічна схема», що визначають комплекс організаційних заходів, операцій та прийомів, спрямованих на підвищення ефективності митної справи. В рекомендаціях Міндоходів України по створенню таких актів простежується ще одна вимога щодо проведення визначених організаційних заходів — в них повинні бути враховані витрати на проведення технологічних операцій відповідно до стану використання досягнень науки і техніки. Такі вимоги щодо організації оптимальної технології (технологічних операцій) митної справи поширюються також й на такий важливий її компонент, як боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил. Інколи акти, які містять техніко-технологічні митні норми мають іншу назву — «порядок», «інструкція» тощо. Однак й вони значною мірою визначають технологічні аспекти здійснення митної справи, у тому числі й такого її компоненту, як «запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил» (п. 1 ст. 7 «Державна митна справа» МКУ — 2012 р.), бо технологічні митні операції мають один напрямок — створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України.

Введення у науковий обіг поняття «криміналістична технологія» не дуже

зацікавило юридичну спільноту, бо завжди вважалося, що ця наука більше пов'язана з технологічними правилами, ніж з правовими нормами, бо останні визначають вимоги належної, відповідної конкретної поведінки у той час, коли інші пропонують варіанти доцільної поведінки, тобто варіативність визначення версій скоєння злочину. Тому поширення значення перших в регулюванні відносин, що складаються у сфері митної справи, залишилося поза увагою правників-науковців, незважаючи на існуючу тенденцію підвищення їх ролі у регулюванні відносин, що складаються у сфері митної діяльності держави. Тому слід визнати, що як техніко-технологічні норми, які створюють підстави та визначають порядок застосування «криміналістичної технології» у розслідуванні злочинів, впливають на процес відокремлення криміналістики у самостійну галузь правових знань, точно така ж значна кількість техніко-технологічних норм, що формують «митну технологію» у структурі правової бази митної справи надає ще одну підставу вважати митне право не тільки самостійною галуззю законодавства, а й самостійною галуззю права. Цей висновок поширюється, природно, на усі ті правові інститути, у тому числі на інститут відповідальності за порушення митних правил. Тому, вважаю, сьогодні наявні усі підстави вважати відповідальність за порушення митних правил самостійною галуззю правової відповідальності. Але не тільки зовнішні ознаки цієї відповідальності обумовлюють необхідність відокремлення її у самостійну галузь правової відповідальності, це також й внутрішні ознаки, пов'язані із специфікою застосування кола примусових заходів та засобів дій митними органами, що зазначені, поперед усе, в МКУ — 2012 р. Складовою частиною будь-якого виду юридичної відповідальності є процесуальний примус, завдяки чому збирається необхідна інформація, якщо іншим засобом це зробити неможливо. Глава 49 МКУ — 2012 у ст.ст. 334, 335 та інших передбачає коло та зміст інформації, яку повинен отримати митний орган від особи, що переміщує товар (особисті речі, тощо) через митний кордон України для прийняття рішення щодо такого переміщення. Однак в той же час вона закріплює повноваження митних органів щодо з'ясування тотожності інформації відносно митної операції, наданої суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності (або іншим суб'єктом, що переміщує будь-який предмет через митний кордон України) фактичному стану товару (вантажу, ручної поклажі тощо). Ці повноваження виражаються у формі процесуально-примусових дій, які підкріплюються різноманітними техніко-технологічними операціями. Тому процесуально-примусовий примус, як обов'язковий структурний елемент відповідальності за порушення митних правил, будується на двох правових підставах — на тій, що визначена законодавством, головним чином, МКУ, а також на тій, що визначена техніко-технологічними нормами, у тому числі «митними правилами».

Останнім часом значенню цього виду державного примусу при вирішенні питань правової відповідальності (особливо при набранні чинності Кримінального процесуального кодексу України) у судовій практиці та правовій науці приділяється значна увага. Прикладом цього може бути стаття Ю. Мірошніченка «Цель не всегда оправдывает средства» [10], в якій автор, узагальнюючи численні наукові роботи з даного питання, визначив, що можна виділити ознаки цього інституту: воно є різновидом державного примусу; має офіційний характер, який полягає в тому, що примусові заходи застосовуються від імені держави

уповноваженими нею особами (органами); має правовий характер (застосовується на підставі і в порядку, визначеному законом); має цілеспрямований характер (застосовується для забезпечення юридичного провадження); має персоніфікований характер (застосовується до конкретно визначеної особи); здійснюється всупереч волі зацікавленої особи; має правообмежуючий характер (обмежує певні конституційні права особи); має виключний характер (застосовується у випадку відмови суб'єкта від добровільного виконання своїх процесуальних обов'язків). Таким чином, під кримінальним процесуальним примусом, вважає Ю. Мірошніченко, слід розуміти систему засобів психологічного, фізичного, організаційного чи матеріального впливу, пов'язаного з обмеженням суб'єктивних прав учасника кримінального провадження для забезпечення дієвості кримінального провадження шляхом застосування уповноваженими особами передбачених законом примусових заходів, які полягають у спонуканні до виконання процесуальних обов'язків, припинення протиправної поведінки, в залученні до процесуальної відповідальності [10]. Усі ці ознаки притаманні примусовим засобам та заходам, що застосовуються митними органами для з'ясування підстав та приводів притягнення порушника митних правил до відповідальності.

Навряд чи є необхідним аналізувати зміст та порядок застосування усіх примусових заходів та засобів, що застосовуються митними органами для отримання інформації, обов'язкової для порушення провадження про порушення митних правил, хоча й практично кожен з цих заходів та засобів має певну специфіку. Звернемо увагу лише на специфічні примусові заходи та засоби процесуального впливу, які знаходять своє місце у протидії митним правопорушенням, і які створюють підстави для визначення цих заходів та засобів у якості знарядь особливої гілки державного процесуального примусу. Так, однією зі специфічних операцій отримання інформації про скоєння порушення митних правил, що є підставою для порушення відповідного виду юридичної відповідальності, є передбачений ст. 338 МКУ – 2012 р. огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами України. Враховуючи цю специфічність, законодавець встановлює ієрархічну систему правових норм, що регламентують підстави та порядок проведення цих операцій. По-перше, це ст. 338 МКУ – 2012 р. «Огляд та переогляд товарів, транспортних засобів», постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 467 «Про затвердження вичерпного переліку підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами України» [11], по-друге, Порядок проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 12.12.2012 р. № 1316 [12]. Цей перелік актів свідчить про виникнення самостійної групи правових норм у структурі правового регулювання відповідальності за порушення митних правил. Навряд чи можливо зараз стверджувати, що вона утворює самостійний правовий інститут – для цього ще недостатньо правового матеріалу, оскільки ретельний аналіз зазначених вище нормативних актів не дає можливості вважати, що вони регламентують усі аспекти цієї групи примусових повноважень митних органів. Практика свідчить про те, що ще існують значні прогалини у

регламентації підстав та застосування огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами України, що обумовлює необхідність їх подолання шляхом регламентації нормативно-правовими актами (інструкціями, порядками тощо) митних органів. Таке становище можна й засудити, й в той же час виправдати, оскільки застосування цих примусових заходів притаманне лише підрозділам митної інфраструктури (митної адміністрації), причому незалежно від території, де вони розташовані. У попередній частині цієї статті зверталася увага на правові обтяження порушника митних правил у вигляді зростання ризику при проведенні ним митних операцій. Наслідком цього може стати, як встановлює п. 1. «Прийняття рішення про проведення огляду» II Розділу Порядку проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 12.12.2012 р. № 1316, прийняття рішення щодо проведення огляду (переогляду) товарів та транспортних засобів комерційного призначення. Наведемо в підтвердження цього повний зміст зазначеного пункту: «1.1. Якщо за результатами застосування системи управління ризиками виникла необхідність огляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення, посадова особа митного органу, яка виявила таку необхідність, особисто інформує керівника підрозділу митного оформлення або особу, яка виконує його обов'язки, для прийняття рішення про проведення огляду не пізніше 10 хвилин з моменту виявлення необхідності проведення огляду».

Ст. 491 МКУ – 2012 р. «Підстави для порушення справи про порушення митних правил» встановлює, що ними є: 1) безпосереднє виявлення посадовими особами митного органу порушення митних правил; 2) офіційні письмові повідомлення про вчинення особою порушення митних правил, отримані від правоохоронних органів, а також органів, що здійснюють види контролю, зазначені у частині першій статті 319 МКУ; 3) офіційні письмові повідомлення про вчинення порушення митних правил, отримані від митних та правоохоронних органів іноземних держав, а також від міжнародних організацій.

Зміст цієї статті МКУ – 2012 р. на той час повністю відповідав повноваженням митної служби, але ситуація змінилась з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України, який передбачив, що у листопаді 2013 року митні органи отримують статус оперативно-розшукових служб, тому їх діяльність буде у найближчий час визначатися й Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [13]. Відповідно до цього Закону, оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. Ст. 5 «Підрозділи, які організують оперативно-розшукову діяльність» відносить до них органи державної митної служби – оперативні підрозділи, які ведуть боротьбу з контрабандою.

На перший погляд, інформація, яка отримана внаслідок проведення оперативно-розшукових дій, має відношення тільки до кримінально-процесуального провадження по справах про контрабанду, однак визначення того чи іншого порушення митних правил злочином залежить від багатьох факторів, у тому числі предметів, їх призначення, вартості та інших ознак, що визначені у різних нормативно-правових актах. Тому, якщо оперативні підрозділи департаменту

митної служби Міндоходів України отримали одержану негласним шляхом інформацію про скоєння (або про підготовку, або про замах) порушення митних правил, співробітники цих підрозділів повинні розмежувати інформацію, що відноситься до кримінального процесу, а яка — до відповідальності за порушення митних правил. Такі проблеми виникають й перед іншими суб'єктами оперативно-розшукової діяльності, однак жоден з них для їх вирішення не використовує у такому значному ступені висновки експертизи, як це робиться в митній службі. Це, головним чином, обумовлено змістом Глави 50 «Митні експертизи», який, по-перше, значно розширює сферу експертизи у митній справі, а по-друге, закріплює за експертним висновком головну роль при визначенні (прийнятті) рішень у митних справах. Створення Міндоходів України дещо змінило повноваження як створеного департаменту митної служби, так і його структурних підрозділів. Так, відповідно до наказу Міндоходів України від 29 травня 2013 року № 133 [14] створено Спеціалізовану лабораторію з питань експертизи та досліджень в системі органів Міністерства доходів і зборів України, яка здійснює експертні дослідження для митних та податкових органів, що свідчить про значне розширення сфери її діяльності у порівнянні з минулим. Підтвердженням цьому є статистичні дані: з початку 2013 року до експертних підрозділів Центрального митного управління лабораторних досліджень та експертної роботи Міндоходів України надійшло понад 3,5 тисячі запитів регіональних підрозділів Міністерства про проведення досліджень товарів. Це на 34% більше, ніж протягом аналогічного періоду 2012 року. Серед усіх проведених товарознавчих експертиз у 3,7 рази зросла кількість тих експертиз, які призначаються у справах про порушення митних правил. Іншими словами, коли працівники Міндоходів України виявляють спроби бізнесменів імпортувати або експортувати не той товар, який вказується в документах, тільки експертиза може встановити, чи є наявною підміна інформації. За допомогою такого прийому несумлінний бізнес намагається ухилитися від сплати податків, вказуючи в документах товар з нижчою ставкою мита ніж той, який реально імпортується. Але кібернетики у свій час вважали, що надлишок інформації, таким самим чином як й її нестача, може впливати на обґрунтованість та справедливність рішення. Ця ремарка пов'язана з пропонуваням Верховною Радою України цілої низки законопроектів [15], що суттєво впливають на статус митних органів. Тема та обсяг цієї статті не дозволяють зупинитися на всіх недоліках цих законопроектів, але одному з них слід приділити увагу. В проекті Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України стосовно трансфертного ціноутворення» [16] запроваджується поняття «контрольована операція», до цих операцій належать: операції, однією зі сторін яких є нерезидент, зареєстрований у країні (на території), в якій ставка податку на прибуток (корпоративний податок) на 5 і більше процентних пунктів нижче, ніж в Україні, або який сплачує податок на прибуток (корпоративний податок) за ставкою на 5 і більше процентних пунктів нижче, ніж в Україні, за порушення правил здійснення якої передбачається дуже сувора відповідальність (до характеристики цієї санкції звернемося нижче). Перелік джерел інформації, використовуваних податковими органами для визначення цін в контрольованих операціях, встановлюється Кабінетом Міністрів України. Поряд з цим допускається використання інформації про ціни з будь-

яких інформаційних джерел та ЗМІ. Передбачена законом можливість використання поряд з офіційно визнаними джерелами інформації про ринкові ціни, що міститься в будь-яких доступних джерелах, не сприятиме єдиному, узгодженому і прийнятному всіма сторонами порядку застосування таких цін. Необхідно чітко і однозначно визначити всю процедуру, виключаючи різночитання і неоднозначне тлумачення законодавчих норм. Очевидним є те, що такого роду законодавчі норми вимагають додаткового врегулювання на рівні підзаконних актів, бажано це реалізувати шляхом прийняття відповідних постанов Уряду.

Представляється невідповідною відповідальність за ненадання або несвоєчасне надання звіту або обов'язкової документації, встановленої у розмірі 5% загальної суми контрольованих операцій. При встановленому мінімальному порозі контрольованих операцій в 50 млн. грн. таке порушення потягне за собою штраф, мінімальний розмір якого складе 2,5 млн. грн.

Застосовуючи різні методи визначення ціни контрольованих операцій, а також довільно взяті джерела для визначення ціни, податкові органи можуть варіювати параметри окремих операцій, підводячи такі операції під дію відповідних норм про контроль трансфертного ціноутворення.

Ст. 564 «Співробітництво митних органів України з митними органами суміжних держав» МКУ – 2012 р. встановлює, що відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, митними органами України спільно з митними органами суміжних держав може здійснюватися обмін інформацією, у тому числі з використанням інформаційних технологій та систем. В залежності від призначення інформації, якою обмінюються митні адміністрації нашої країни з аналогічними іноземними структурами, існують декілька порядків (процедур) такого обміну. Найбільш визначеним є порядок обміну інформацією щодо скоєних (або передбачуваних) порушень митних правил, оскільки він встановлений, значним ступенем, міжнародними митними конвенціями: про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 1977 р., про адміністративну взаємодопомогу у сфері митних відносин від 27.06.2003 р. [17]. Підтвердженням ефективності цієї ексклюзивної інформації у протидії порушенням митних правил можуть свідчити статистичні дані: у I кварталі поточного року фахівці Міндоходів України направили 908 запитів до митних адміністрацій зарубіжних країн про надання адміністративної допомоги. Результатом співпраці стала 181 справа про порушення митних правил на суму більше 90 млн. гривень. Це було необхідним для перевірки законності зовнішньоекономічних операцій та повноти сплати митних платежів, оскільки частими є порушення, коли українські підприємці заявляють різну інформацію про одні й ті ж зовнішньоекономічні операції митникам України та країн-партнерів. Наприклад, у деклараціях для українських митників вони занижують кількість товару в режимі імпорту, намагаючись зменшити платежі до бюджету, або завищують його в режимі експорту, прагнучи збільшити зобов'язання бюджету із відшкодування ім ПДВ.

Співставлення інформації від митних адміністрацій країн-партнерів та заявленої українській митниці про одні й ті ж зовнішньоекономічні операції дозволяє своєчасно виявляти спроби порушити українське митне та податкове законодавство [18].

Закінчуючи цю статтю, хочу знову послатися на думку О.В. Сурілова про те, що система законодавства належить до числа так званих складних динамічних структур. Вона збагачується відповідно до розвитку, розширення та удосконалення суспільних відносин, що є предметом правового регулювання. Він вказував на те, що у кінцевому підсумку не суспільні відносини повинні будуватися за мірою юридичного закону, а, навпаки, юридичний закон повинен будуватися за мірою об'єктивно складених суспільних відносин [19, 228], завдяки чому у структурі юридичної відповідальності з'явилася нова галузь — відповідальність за порушення митних правил. Вона з початку свого зародження не залишається незмінною як з точки зору правових, так й технологічно-технічних підстав. Під впливом як внутрішніх (головним чином у зв'язку з лібералізацією зовнішньої торгівлі), так й міжнародних митних норм, правил та стандартів з кожним етапом розвитку митного законодавства (МКУ — 1991 р., МКУ — 2002 р., МКУ — 2012 р.), покращується правова регламентація сфери підстав та порядку застосування відповідальності за порушення митних правил, що відзначають міжнародні експерти. Так, Американська торговельна палата, яка довгі роки здійснює моніторинг розвитку митного законодавства, зазначає про позитивні напрями у цій сфері в новому МКУ — 2012 р. Зокрема наступне:

- посилення презумпції правомірності дій декларанта, зобов'язання митного органу обґрунтувати свої сумніви (наприклад, стосовно достовірності задекларованої митної вартості);

- звільнення від відповідальності за умови самостійного визнання помилок;

- звільнення від відповідальності за дрібні формальні помилки;

- запровадження інституту компромісу [20].

Тобто незалежні аудитори ще раз відмітили ті риси відповідальності за порушення митних правил, які є більш притаманними міжнародним митним нормам, правилам та стандартам, ніж українському національному законодавству. Тому представникам правової науки слід переглянути своє ставлення до змісту структури нормативної відповідальності та знайти належне місце ще для однієї її галузі — відповідальності за порушення митних правил.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Митний кодекс України від 12.12.1991 р // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 16. — Ст. 203 (з наступними змінами та доповненнями) (втратив чинність).

2. Митний кодекс України від 11.07.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 38. — Ст. 288 (з наступними змінами та доповненнями) (втратив чинність).

3. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. // Офіційний вісник України. — 2012. — № 32. — Ст. 1175 (з наступними змінами та доповненнями).

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1984. — № 51. — Ст. 1122 (з наступними змінами та доповненнями).

5. Таможенний кодекс СССР от 26.03.1991 г. // Ведомости Съезда народных депутатов СССР и Верховного Совета СССР. — 1991. — № 17. — Ст. 484.

6. Класифікатор галузей законодавства України, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 02.06.2004 р. № 43/5. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v43_5323-04/print1375105354293985

7. Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та

припиненні порушень митного законодавства від 09.06.1977 р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_926/print1375099132512955

8. Тищенко В.В. Теоретичні засади формування технологічного підходу в криміналістиці: монографія / В.В. Тищенко, А.А. Барцицька — Одеса: Фенікс, 2012. — 198 с.

9. Див. Додаток № 6 до листа Департаменту Митної справи 24.05.2013 р. № 99-242-04/1180.

10. Мирошніченко Ю. Цель не всегда оправдывает средства / Ю. Мирошніченко // Закон и бизнес. — 2013. — № 27. — 6 — 12 июля. — С. 7.

11. Про затвердження вичерпного переліку підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами України: постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 р. № 467 // Офіційний вісник України. — 2012. — № 41. — Ст. 1578.

12. Порядок проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 12.12.2012 р. № 1316 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 18. — Ст. 616.

13. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 22. — Ст. 303 (з наступними змінами та доповненнями).

14. Положення про спеціалізовану лабораторію з питань експертизи та досліджень Міндоходів: наказ Міністерства доходів і зборів від 29.05.2013 року № 133. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MDS00145.html

15. Про внесення змін до Митного кодексу України у зв'язку із проведенням адміністративної реформи: проект Закону від 04.07.2013 р. № 405-VII. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46640; Про внесення змін до Податкового кодексу України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи: проект Закону від 04.07.2013 р. 404-VII. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46644

16. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення: проект Закону від 04.07.2013 р. № 408-VII. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46052

17. Міжнародна конвенція про адміністративну взаємодопомогу у сфері митних відносин від 27.06.2003 р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/976_011/print1375099132512955

18. Митний брокер. — 2013. — № 4 (191). — С. 9.

19. Сурилов А.В. Теория государства и права: учеб. пособие / А.В. Сурилов. — К.; Одесса: Выща шк., 1989. — 439 с.

20. За матеріалами, розміщеними на офіційному Інтернет-сайті Американської торговельної палати в Україні. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.chamber.ua/?lang=ua>

